

POSTANOWIENIE

Dnia 10 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania D. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Zabrzu
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 lipca 2024 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 9 lutego 2023 r., sygn. akt III AUa 1505/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 9 lutego 2023 r., III AUa 1505/22 na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrzu (organ rentowy) od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z 17 marca 2022 r., X U 1223/21 zmienił zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że oddalił odwołanie D. M. (odwołujący się) od decyzji organu rentowego z dnia 2 lipca 2021 r. odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej.

Organ rentowy uzasadnił zaskarżoną decyzję tym, że po dniu 31 grudnia 2008 r. odwołujący się nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych oraz nie udowodnił rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą.

Za udowodnione okresy organ rentowy przyjął 38 lat i 3 dni okresów składkowych oraz 1 rok, 6 miesięcy i 28 dni okresów nieskładkowych, łącznie 39 lat, 7 miesięcy i 1 dzień, natomiast za udowodniony staż pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze organ rentowy przyjął 16 lat, 10 miesięcy oraz 27 dni.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że w okresie od 1 września 1981 r. do 31 grudnia 1996 r. odwołujący się był zatrudniony w KWK w B.. Następnie od 1 stycznia 1997 r. do 30 września 2021 r. był zatrudniony w „E.” Sp. z o.o. w B.. Cały czas pomimo zmiany pracodawcy wykonywał tę samą pracę, w tym samym miejscu. Miejszem pracy odwołującego się była ciepłownia zajmująca się wytwarzaniem ciepła dla osiedla. W ciepłowni pracowały 2 kotły parowe i 2 kotły wodne. Zatrudnionych było tam kilkadziesiąt osób: palacze, ślusarze, elektrycy, pracownicy obsługujący pozostałe urządzenia, kierownik oraz 2 sztygarów. Odwołujący się nie wykonywał pracy palacza. Zadaniem odwołującego się była naprawa i kontrola aparatury kontrolno-pomiarowej tj. przepływomierzy, analizatorów spalin, liczników ciepła. Odwołujący się dokonywał ich kontroli, przeglądów, napraw, kwalifikował do wymiany. Odwołujący się pracował na pierwszej zmianie, na pozostałych zmianach obsługą aparatury kontrolno- pomiarowej zajmowali się palacze. Odwołujący się czasem pracował w soboty i niedziele. Z zeznań odwołującego się wynikało, że zajmował się dbaniem o urządzenia kontrolno-pomiarowe aby palacz miał punkt odniesienia i wiedział jaka jest temperatura. Po przyjeździe do pracy pracownicy z poprzedniej zmiany przekazywali mu informacje, jak coś przestawało działać to dokonywał naprawy, następnie czyścił i uzupełniał przepływomierze, monitował licznik ciepła, dokonywał ich legalizacji, sprawdzał czy działają. Charakter pracy w KWK i w „E.” Sp. z o.o. był taki sam, przy czym w „E.” Sp. z o.o. odwołujący się przychodził także do rozdzielni i sprawdzał czy nie ma przebiccia prądu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego powyższe ustalenia pozwalają zakwalifikować pracę odwołującego się do prac wymienionych w rozporządzeniu Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze - w wykazie A. dział II, w którym figurują prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i cieplnych. Powyższe nie jest jednak wystarczające do przyznania ubezpieczonemu

prawa do emerytury pomostowej albowiem zarówno według art. 4 jak i 49 ustawy o emeryturach pomostowych konieczne jest wykonywanie przez odwołującego się pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze wymienionej w załączniku 1 lub 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. W ocenie Sądu Apelacyjnego nieprawidłowo Sąd Okręgowy zaliczył pracę odwołującego się do prac wymienionych w załączniku nr 2 pod poz. 16 czyli do prac bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię elektryczną lub ciepłą.

Sąd drugiej instancji wskazał, że w opracowanym przez Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy Poradniku do ustawy z dnia 19 grudnia 2018 r. o emeryturach pomostowych — Zasady Kwalifikacji Prac w Szczególnych Warunkach i o Szczególnym Charakterze (dalej jako Poradnik) zawarto wskazówki dotyczące pojęcia „prace bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi”. Z zapisów Poradnika wynika, że praca odwołującego się nie była pracą bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi. Aby uznać, że odwołujący się "bezpośrednio sterował blokiem energetycznym" należy przyjąć, że bez pośrednictwa wpływał na pracę bloku energetycznego, kierował jego pracą. Powyższe nie miało miejsca ponieważ odwołujący się przeglądał aparaturę kontrolno-pomiarową kotłów parowych i wodnych w ciepłowni osiedlowej i dokonywał jej remontów. Ponadto zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych aby uznać, że odwołujący się wykonywał pracę w szczególnym charakterze należałoby stwierdzić, że jego praca wymagała szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się.

Sąd drugiej instancji wskazał, że odwołujący się pracował na pierwszą zmianę, na innych zmianach monitorowaniem aparatury kontrolno-pomiarowej zajmowali się palacze, co czynili poza swoimi normalnymi obowiązkami, podobnie było w część sobót i niedziel. W czasie nieobecności odwołującego się w pracy konserwacja i remonty aparatury kontrolno-pomiarowej nie były wykonywane -

skoro odwołujący się pracował na jedną zmianę i część jego zadań czyli monitorowanie aparatury przejmowali palacze. Ponadto w „E.” Sp. z o.o. odwołujący się wychodził także do rozdzielni. Powyższe okoliczności świadczą o tym, że praca odwołującego się nie była pracą tego rodzaju, że zmniejszenie sprawności psychofizycznej związanej ze starzeniem się organizmu obniżało zdolność jej wykonywania w sposób nie zagrażający bezpieczeństwu publicznemu. W ocenie Sądu Apelacyjnego praca odwołującego się, którą wykonywał w KWK i „E.” Sp. z o.o. nie może zostać również zakwalifikowana do innych prac wymienionych w załączniku nr 1 i 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. Nie jest to praca wymieniona w załączniku nr 2 pod poz. 13 tj. prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego lub w załączniku nr 2 poz. 14 tj. prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego. Wynika to z tego, że odwołujący się nie sterował bezpośrednio procesami technicznymi lub technologicznymi, a jedynie kontrolował i remontował aparaturę kontrolno-pomiarową w ciepłowni.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego odwołujący się zaskarżając wyrok ten w całości. Jako przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania powołał się na jej oczywistą zasadność z uwagi na fakt, że odwołującemu się odmówiono prawa do emerytury pomostowej, pomimo że zgodnie z ustaleniami faktycznymi poczynionymi przez Sąd pierwszej instancji, podzielonymi w całości przez Sąd Apelacyjny, odwołujący się spełnia wszelkie ustawowe przesłanki do przyznania prawa do emerytury pomostowej, w szczególności wykonywał prace o szczególnym charakterze w rozumieniu aktualnie obowiązujących przepisów.

Wskutek naruszenia prawa materialnego - art. 3 ust. 3 w zw. z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych doszło zdaniem skarżącego do oczywiście nieprawidłowego orzeczenia, skutkującego pozbawieniem odwołującego prawa do emerytury pomostowej. Sąd Okręgowy w oparciu o szeroko przeprowadzone postępowanie dowodowe ustalił w sposób jednoznaczny, że odwołującemu przysługuje prawo do emerytury pomostowej, w szczególności zaś, że odwołujący

wykonywał prace o szczególnym charakterze w rozumieniu aktualnie obowiązujących przepisów, a przewidziane w załączniku nr 2 do ustawy pod poz. 16, tj. prace bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię elektryczną lub ciepłą. Tym samym Sąd pierwszej instancji doszedł do prawidłowej konstatacji, że odwołujący spełnia wszelkie przewidziane przepisami prawa przesłanki do przyznania mu prawa do emerytury pomostowej. Powyższe ustalenia nie były w jakimkolwiek zakresie kwestionowane przez Sąd Apelacyjny, wręcz przeciwnie - Sąd drugiej instancji zaakceptował je i przyjął za własne. Jednocześnie w tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny dokonał w ocenie skarżącego nieprawidłowej wykładni przepisów prawa materialnego, skutkujących wydaniem nieprawidłowego orzeczenia.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne

jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy zauważa, że oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący uzasadnia zarzutem naruszenia art. 3 ust. 3 w zw. z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, stawiając ten zarzut i uzasadniając w sposób charakterystyczny dla zarzutów naruszenia prawa procesowego. Natomiast w skardze kasacyjnej w ramach jej podstaw nie podniesiono żadnych zarzutów naruszenia prawa procesowego.

Należy przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, iż w przypadku niekontynuowania pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze po 31 grudnia 2008 r. (po wejściu w życie ustawy o emeryturach pomostowych), warunkiem nabycia prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 49 ustawy jest legitymowanie się 15-letnim stażem pracy w warunkach szczególnych ale tylko na takim stanowisku, które zostało uznane za pracę uprawniającą do uzyskania emerytury pomostowej na podstawie art. 3 tej ustawy oraz załączników do niej. Natomiast brak podstaw prawnych do przyznania emerytury pomostowej ubezpieczonemu, którego dotychczasowy okres pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze, dziś nie może być tak kwalifikowany (wyrok Sądu Najwyższego z 13 marca 2012 r., II UK 164/11, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 62). Jak wyjaśniono już w orzecznictwie (wyrok Sądu Najwyższego z 21 listopada 2017 r., I UK 472/16, BSN - IPUSiSP 2018 Nr 2, poz. 17), prace w szczególnych warunkach uprawniające do emerytury pomostowej zostały określone w ustawie o emeryturach pomostowych przez: 1) definicję

zawartą w art. 3 ust. 1 tej ustawy, 2) wyliczenie czynników ryzyka związanych z poszczególnymi rodzajami prac w szczególnych warunkach determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, zawarte w art. 3 ust. 2 oraz 3) wykaz takich prac zawarty w załączniku nr 1 do ustawy. Analogicznie jest w przypadku prac o szczególnym charakterze, które zostały zdefiniowane w art. 3 ust. 3 ustawy i wyliczone w załączniku nr 2 do tego aktu.

W dalszej kolejności przypomnieć należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego zaakceptowano pogląd, zgodnie z którym wykaz prac określonych w art. 3 ust. 1 i 3 jest zamknięty i nie podlega uzupełnieniu, co oznacza, że cech pracy "o szczególnym charakterze" lub "w szczególnych warunkach" nie mogą posiadać inne prace, choćby sposób ich wykonywania i ich jakość mogła obniżyć się z wiekiem (wyrok Sądu Najwyższego z 21 listopada 2017 r., I UK 472/16, BSN - IPUSiSP 2018 Nr 2, poz. 17). Umieszczenie danej pracy w załączniku do ustawy o emeryturach pomostowych stwarza domniemanie prawne, że praca ta spełnia ustawowe kryteria kwalifikacyjne pracy w szczególnych warunkach.

Skarżący argumentuje, że wykonywaną przez niego pracę na stanowisku mistrza elektromontera należy uznać za stanowisko wymienione w załączniku nr 2 pkt 16 - Prace bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię elektryczną lub ciepłą. Ustawa o emeryturach pomostowych nie definiuje pojęć dotyczących określonych rodzajów prac w szczególnym charakterze wymienionych w załączniku nr 2. W orzecznictwie wskazuje się (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 maja 2019 r., III UK 115/18, LEX nr 2681237 oraz powołane tam orzecznictwo), że wskazówek co do wykładni tych pojęć można szukać w poradniku do ustawy o emeryturach pomostowych zatytułowanym "Zasady kwalifikacji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze" z dnia 10 czerwca 2009 r. ([...] Wynika z niego, że „Blok energetyczny” inaczej turbogenerator (turbozespół), jest to zespół urządzeń współpracujący z kotłem parowym, stanowiący autonomiczny system energetyczny w elektrowni kondensacyjnej lub elektrociepłowni, wraz z indywidualnymi systemami dostarczania do kotła paliwa i powietrza, odprowadzenia spalin i popiołu oraz wyprowadzenia energii elektrycznej. Natomiast pod pojęciem „prace bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi” należy rozumieć te prace,

które są związane ze szczególną odpowiedzialnością i wymagają szczególnej sprawności psychofizycznej, niezbędnej do zapewnienia pełnej kontroli parametrów pracy tych bloków. Dotyczy to pracowników, których zadaniem jest reagowanie na zauważone odchylenia parametrów pracy bloku energetycznego, jeszcze przed zadziałaniem stosowanej automatyki zabezpieczeniowej, tak aby nie dopuścić do wystąpienia poważnej awarii. Pracami takimi są: – ciągły nadzór nad parametrami pracy bloku energetycznego, - bezzwłoczne inicjowanie akcji awaryjnej w razie stwierdzenia przekroczenia wartości granicznych jednego z parametrów, – poszukiwanie i usuwanie przyczyn nieprawidłowości lub wyłączenie bloku, – sprawdzanie poprawności wskazań układów sygnalizacyjnych i pomiarowych.

Sąd Apelacyjny, posługując się również treścią Poradnika ustalił, że odwołujący się nie wykonywał pracy wymienionej w załączniku 2 pkt 16 ustawy pomostowej. Sąd drugiej instancji wskazał, że odwołujący się przeglądał aparaturę kontrolno-pomiarową kotłów parowych i wodnych w ciepłowni osiedlowej i dokonywał jej remontów. Nie jest to praca polegająca na bezpośrednim sterowaniu blokiem wytwarzającym ciepło. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie ma co prawda judykatu, który wprost odnosiłby się do kwalifikacji prac wykonywanych przez odwołującego się w świetle przepisów ustawy pomostowej (co ewentualnie mogłoby uzasadniać uznanie skargi za oczywiście uzasadnioną, gdyby wyrok Sądu drugiej instancji był sprzeczny z wykładnią prawa przyjętą przez Sąd Najwyższy). Nie mniej w orzecznictwie tym można wskazać na przykłady rozstrzygnięć, w których wyjaśniono, jak należy rozumieć przymiotnik „bezpośrednio” pod kątem kwalifikacji prac jak prac w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze. Przykładowo Sąd Najwyższy w wyroku z 13 czerwca 2013 r., I UK 13/13 (LEX nr 1413490), stwierdził, że prace w hutnictwie polegające na bieżącej konserwacji i remontach pieców i urządzeń produkcyjnych nie są pracami bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców oraz pieców stalowniczych lub odlewniczych, wymienionymi w pkt 6 załącznika nr 1 do ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych. Prace konserwacyjno-remontowe, które co prawda polegają na utrzymywaniu pieców hutniczych w sprawności i ruchu, ale nie na ich bezpośrednim obsługiwaniu, a właśnie z tą bezpośrednią obsługą ustawodawca

łączy stałe występowanie szczególnie uciążliwych czynników ryzyka określonych w art. 3 ust. 1 i 2, uprawniające do emerytury pomostowej na podstawie art. 7 ustawy.

Sposób motywowania przez skarżącego oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skłania się zatem do polemiki z poczynionymi ustaleniami faktycznymi. Tymczasem w myśl art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]